

УДК 343.9.018(477)“2013/2015”

С.Н. Баліна,

кандидат економічних наук,
старший науковий співробітник

КРИМІНОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ СТАТИСТИЧНИХ ПОКАЗНИКІВ ЗЛОЧИННОСТІ В УСТАНОВАХ, ПІДПРИЄМСТВАХ, ОРГАНІЗАЦІЯХ УКРАЇНИ ЗА ВИДАМИ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗА 2013–2015 РОКИ

У статті проаналізовано стан злочинності на підприємствах, установах, організаціях за видами економічної діяльності за 2013–2015 роки, розглянуто структурні та динамічні характеристики вчинених кримінальних правопорушень різних видів, визначено галузі та сфери економіки, де скоюється найбільша кількість злочинів за їх видами. Аналіз здійснено на основі даних, що містяться у державних статистичних звітах України, зокрема в Звіті про кримінальні правопорушення, вчинені на підприємствах, установах, організаціях за видами економічної діяльності (ф. № 5).

Ключові слова: кримінальні правопорушення, кримінальні правопорушення за ступенем тяжкості, кримінальні правопорушення проти власності, кримінальні правопорушення у сфері господарської та службової діяльності, кримінальні правопорушення, провадження за якими направлені до суду, установлена сума матеріальних збитків.

В статье проанализировано состояние преступности на предприятиях, учреждениях, организациях по видам экономической деятельности за 2013–2015 годы, рассмотрены структурные и динамические характеристики совершенных уголовных правонарушений различных видов, определены отрасли и сферы экономики, где совершается наибольшее количество преступлений по их видам. Анализ осуществлен на основе данных, содержащихся в государственных статистических отчетах Украины, в частности в Отчете об уголовных правонарушениях, совершенных на предприятиях, учреждениях, организациях по видам экономической деятельности (ф. № 5).

Ключевые слова: уголовные правонарушения, уголовные правонарушения по степени тяжести, уголовные правонарушения против собственности, уголовные правонарушения в сфере хозяйственной и служебной деятельности, уголовные правонарушения, по которым производства направлены в суд, установленная сумма материального ущерба.

Paper analyzes the state of crime in enterprises, institutions and organizations by economic activity for 2013–2015 years, structural and dynamic characteristics of committed criminal offences of various types are considered, industries and sectors of the economy where the largest number of crimes committed by type are defined The analysis is carried out on the basis of data contained in state statistical reports of Ukraine – “Report on Criminal Offences Committed in Enterprises, Institutions and Organizations by Types of Economic Activity” (f. № 5).

Keywords: *criminal offences, criminal offences by severity, criminal offences against property, criminal offences in the sphere of economic and service activities; criminal offences, for which proceedings submitted to the court; established amount of material damage.*

Проблема криміналізації економіки є актуальною для більшості країн світу. Поширення тіньової економіки разом із макроекономічною розбалансованістю та обмеженістю ресурсів визнані Всесвітнім економічним форумом ключовими глобальними ризиками майбутнього десятиріччя. За інформацією Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), у світовій економіці існує близько 1,2 млрд. офіційних робочих місць, а понад 1,8 млрд. людей працюють у нелегальній сфері [1]. Криміналізація економіки призводить до відсутності реальної вільної конкуренції на рівні малого та середнього бізнесу – основного двигуна ринкової економіки.

Ринкова економіка передбачає економічну свободу і верховенство закону. Саме за таких умов можлива вільна конкуренція як обов'язкова умова ефективної ринкової економіки та становлення громадянського суспільства. Аналіз Індексу економічних свобод засвідчив, що одні з найгірших умов для розвитку економіки серед країн Європи та більшості пострадянських країн існують саме в Україні. Україна 2016 року в рейтинговій оцінці посіла 162 місце з-поміж 178 країн світу і визнана країною з невеликою (“пригніченою”) економікою – Індекс нашої економічної свободи становив 46,8 балів зі 100 можливих. Дослідники американського дослідницького центру The Heritage Foundation зауважують, що в Україні залишаються невирішеними значні проблеми в сфері боротьби з корупцією (незважаючи на помічений незначний прогрес у цій сфері), слабка судова система, а олігархи отримують фінансову підтримку завдяки тісним зв'язкам із провідними політиками. У результаті Україна отримала 25 балів зі 100 можливих за факторами захисту прав власності та 26 – за оцінкою корупції в державі [2]. У рейтингу економічної свободи за 2017 рік Україна дещо збільшила свій показник із 46,8 до 48,1 бала зі 100 можливих, але загалом опустилася в рейтингу зі 162 на 166 місце серед 180 країн-учасниць і залишилась у групі країн з “пригніченою економікою” (Repressed) [3].

За даними Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, у січні-вересні 2016 року рівень тіньової економіки склав 35% офіційного ВВП, що на 5 в.п. менше порівняно з показником відповідного періоду 2015 року.

Проте рівень залишається високим, особливо за методом оцінки “витрати населення – роздрібний товарообіг” (51% обсягу офіційного ВВП). За оцінкою фахівців Мінекономрозвитку, процес детінізації стримується нерозв'язаними досі проблемами, які негативно позначаються на показниках розвитку економіки країни в цілому. Це, зокрема: збереження несприятливої зовнішньоекономічної кон'юнктури; збереження конфлікту в міжнародних відносинах з РФ (впровадження РФ товарних та транзитних обмежень); збереження фінансових ризиків в умовах триваючого банкрутства банків та недоотримання кредитних коштів від МВФ; наявність територій, не підконтрольних владі, утворених у ході збройного конфлікту на території країни [4]. Значна питома вага тіньової економіки сприяє криміналізації економіки. Термін “криміналізація” ми розглядаємо через призму його кримінологічного значення як стан економіки, при якому чільне місце займає діяльність щодо збільшення та присвоєння доходів, отриманих незаконним злочинним шляхом у тій чи іншій галузі.

Криміналізація економіки є однією з основних загроз економічній безпеці України. В Україні спостерігається погіршення криміногенної ситуації на підприємствах, установах, організаціях за видами економічної діяльності, про що свідчить вивчення аналітичних даних за останні три роки. Зокрема, у динаміці загальних показників щодо кримінальних правопорушень, вчинених на підприємствах, установах, організаціях в Україні протягом 2013–2015 рр., в цілому переважала тенденція щодо їх зростання, за цей період кількість облікованих кримінальних правопорушень збільшилась на 0,7 %. За вказаний період відбувалось і збільшення інтенсивності злочинності: число кримінальних правопорушень, вчинених на підприємствах, установах, організаціях України за видами економічної діяльності, у розрахунку на 100 тис. жителів у 2013 р. дорівнювало 113,6; у 2014 р. – 116,8; у 2015 р. – 121,5 тощо.

Так, до найбільш небезпечних напрямів криміналізації економічної діяльності в Україні можна віднести: злочини у сфері фінансової і страхової діяльності; державного управління й оборони; у галузі добувної промисловості; злочини в зовнішньоекономічній діяльності; злочини у сфері споживчого ринку; сільського, лісового та рибного господарства; злочини у сфері приватизації; паливно-енергетичному комплексі, транспортній інфраструктурі тощо.

Аналіз статистичних даних щодо облікованих кримінальних правопорушень у галузях та сферах економіки за видами економічної діяльності свідчить про те, що за останні три роки спостерігається тенденція до зростання кількості кримінальних правопорушень у таких сферах як державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування; транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність; інформація та телекомунікації; освіта; постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря тощо.

Стан злочинності в різних галузях і сферах економіки за 2013–2015 роки визначається перш за все абсолютною кількістю кримінальних правопорушень, зареєстрованих за певний період часу. Зокрема, за кількістю облікованих кримінальних правопорушень за видами економічної діяльності за 2013 рік найбільш криміналізованими є фінансова і страхова діяльність; державне управління та оборона, обов'язкове соціальне страхування; галузі оптової і роздрібною торгівлі, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів; будівництва; сільського, лісового та рибного господарства тощо. (див. рис. 1).

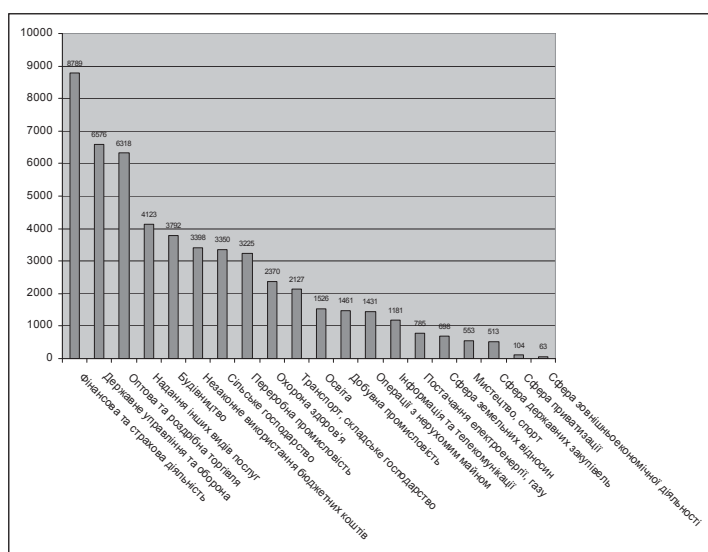

Рис. 1. Кількість облікованих кримінальних правопорушень за видами економічної діяльності за 2013 рік

За кількістю облікованих кримінальних правопорушень за видами економічної діяльності за 2014 рік найбільш криміналізованими були також сфера державного управління і оборони; оптова й роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів; фінансова і страхова діяльність; транспорт, складське господарство, поштова і кур'єрська діяльність; будівництво тощо (див. рис. 2).

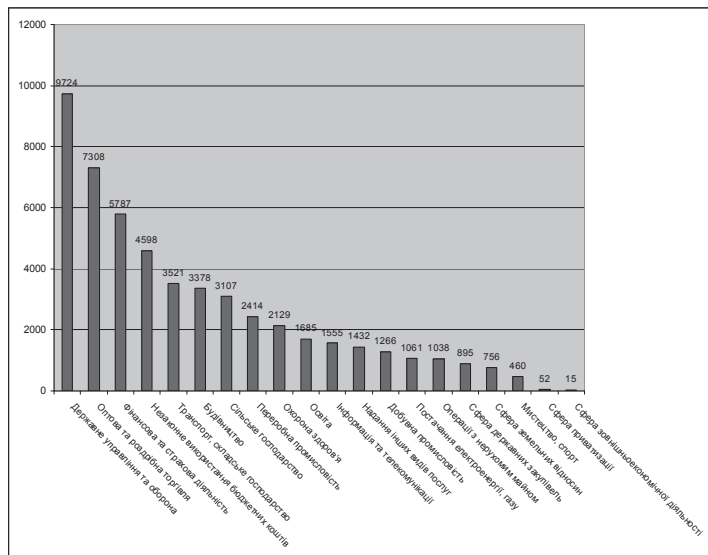

Рис. 2. Кількість облікованих кримінальних правопорушень за видами економічної діяльності за 2014 рік

У 2015 році за абсолютною більшістю кримінальних правопорушень “трійка лідерів” залишається незмінною: державне управління й оборона, фінансова і страхова діяльність, оптова і роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів. До них додається галузь транспорту, складського господарства, поштової та кур'єрської діяльності, сільське, лісове та рибне господарство (див. рис. 3).

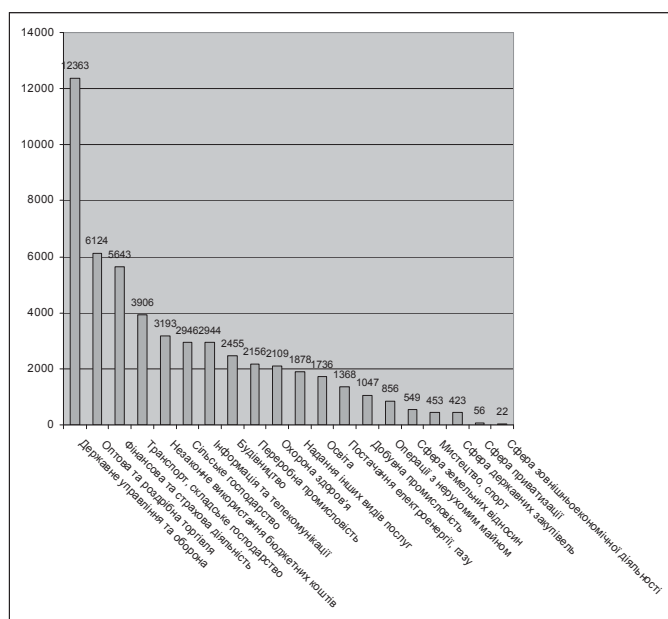

Рис. 3. Кількість облікованих кримінальних правопорушень за видами економічної діяльності за 2015 рік

Протягом усіх трьох років спостерігається і значна кількість кримінальних правопорушень, пов'язаних з незаконним використанням бюджетних коштів (в середньому за рік – 3729). Найменше відбулося кримінальних правопорушень, пов'язаних з зовнішньоекономічною діяльністю (в середньому за рік – 33) та приватизацією (в середньому за рік – 71).

Більш точно визначити тенденцію зростання кримінальних правопорушень, вчинених на підприємствах, організаціях та установах за видами економічної діяльності можна шляхом аналізу динаміки їх кількості за останні три роки. У цілому за темпами приросту за 2013–2015 роки особливо інтенсивно зростала чисельність кримінальних правопорушень у сфері інформації та телекомунікацій (+149,3 %), державного управління та оборони; обов'язкового соціального страхування (+88 %), у галузі транспорту, складського господарства, поштової та кур'єрської діяльності (+83,6 %), у сфері постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря (+74,3 %). Найменше збільшилася кількість посягань у галузі освіти (+13,8 %). У зазначених галузях спостерігався і приріст питомої ваги облікованих кримінальних правопорушень серед усіх злочинів, вчинених на підприємствах, установах, організаціях за видами економічної діяльності (див. табл. 1).

Проте у таких галузях, як фінансова та страхова діяльність, оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів та мотоциклів, будівництво, сільське, лісове та рибне господарства, переробна промисловість, охорона здоров'я та надання соціальної допомоги, добувна промисловість і розроблення кар'єрів, операції з нерухомим майном тощо переважає тенденція до зменшення як питомої ваги, так і чисельності кримінальних правопорушень.

Таблиця 1

Питома вага кримінальних правопорушень, облікованих в певних сферах економіки серед усіх злочинів, вчинених на підприємствах, установах, організаціях за видами економічної діяльності

	2013	2014	2015	В серед.
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	12,7	19,4	23,8	18,6
Фінансова та страхова діяльність	17	11,5	10,9	13,1
Оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	12,2	14,6	11,8	12,9
Будівництво	7,3	6,7	4,7	6,2
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	4,1	7	7,5	6,2
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	6,5	6,2	5,7	6,1
Переробна промисловість	6,2	4,8	4,1	5
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	4,6	4,2	4,1	4,3
Інформація та телекомунікації	2,3	3,1	5,7	3,7
Освіта	3	3,4	3,3	3,2
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	2,8	2,5	2	2,4
Операції з нерухомим майном	2,8	2,1	1,6	2,2
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	1,5	2,1	2,6	2,1
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	1,1	0,9	0,9	1
Надання інших видів послуг	8	2,9	3,6	4,8

Найбільша частина особливо тяжких кримінальних правопорушень серед усіх таких правопорушень, вчинених на підприємствах, установах, організаціях за видами економічної діяльності, за 2013–2015 роки відмічається у таких галузях, як фінансова і страхова діяльність (в середньому за три роки – 23,3 %), будівництві (12,4 %), державному управлінні і обороні, обов'язковому соціальному страхуванні (11,2 %) тощо. При цьому найбільший приріст відсотка особливо тяжких злочинів відбувався у сфері державного управління й оборони; обов'язкового соціального страхування (з 3,7 % до 17,3 %), транспорту, складського господарства, поштової і кур'єрської діяльності (з 3,8 % до 9,6 %); видобувній промисловості та розробленні кар'єрів (з 2,4 % до 3,3 %). Найбільше зменшення частки особливо тяжких кримінальних правопорушень спостерігається за період, що розглядається, у сфері мистецтва, спорту, розваг і відпочинку (з 8,4 % у 2013 р. до 1,7%), інформації і телекомунікацій (з 2,2 % до 0,6%). А у таких сферах, як охорона здоров'я, надання соціальної допомоги та освіта, цей показник майже не змінився і склав відповідно 1,1 % та 0,8 % (див. табл. 2.8).

Серед усіх *тяжких кримінальних правопорушень*, вчинених на підприємствах, установах, організаціях за видами економічної діяльності, найпоширеніші тяжкі кримінальні правопорушення у таких галузях, як державне управління й оборона, обов'язкове соціальне страхування (в середньому їх частка за 2013–2015 р. складає 23,8 %), фінансова і страхова діяльність (18,6 %), оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів (14,5 %) тощо. Одночасно найбільший приріст частки тяжких злочинів відмічався у галузях державного управління й оборони, обов'язкового соціального страхування (з 15,7 % у 2013 р. до 33,5 % у 2015 р.), транспорту, складського господарства, поштової і кур'єрської діяльності (з 3,5 % у 2013 р. до 4,6 % у 2015р.), інформації та телекомунікацій (з 1,4 у 2013 р. до 2,1 % у 2015 р.). Незначне зростання цього показника за останні три роки відбулося в галузях оптової та роздрібно торгівлі, ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів (з 11,5 % у 2013 р. до 12 % у 2015 р.) та сільському, лісовому й рибному господарстві (з 5,4 % до 5,8 %).

Найбільше зменшення частки тяжких злочинів за період, що розглядається, спостерігається у сфері фінансової і страхової діяльності (з 29 % до 14,7 %). Зменшення цієї частки відбувається і в переробній промисловості (з 6,6 % до 4,9 %), будівництві (з 5,1 % до 3,6 %); добувній промисловості і розробленні кар'єрів (з 2,1 % до 1,5 %), сфері операцій з нерухомим майном (з 2,4 % до 1,3 %). У галузях освіти, мистецтва, спорту, розваг і відпочинку цей показник суттєво не змінився (відповідно 2,4 % та 0,7%).

За останні три роки частка *кримінальних правопорушень середньої тяжкості* є найбільшою у сферах державного управління та оборони, обов'язкового соціального страхування (в середньому їх частка складає 18,8 %); оптової та роздрібно торгівлі, ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів (в середньому 15,7 %); транспорту, складському господарстві, поштової і кур'єрської діяльності (в середньому 9,2 %); фінансової і страхової діяльності (в середньому 8,3 %); інформації і телекомунікацій (в середньому 7,3 %) тощо. Частка кримінальних правопорушень середньої тяжкості серед усіх кримінальних правопорушень середньої тяжкості, вчинених на підприємствах, установах, організаціях за видами економічної діяльності, найбільше зросла у таких галузях, як державне управління й оборона, обов'язкове соціальне страхування (з 11,9 % у 2013 р. до 22,5 % у 2015 р.); транспорт, складське господарство, поштова і кур'єрська діяльність (з 5,5 % у 2013 р. до 11,6 % у 2015 р.); інформація й телекомунікації (з 4,8 % до 10,9 %), постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря (з 2,3 % до

3,7 %). Найбільш суттєве зменшення частки кримінальних правопорушень середньої тяжкості спостерігалось у сферах фінансової і страхової діяльності (з 10,6 % у 2013 р. до 6,1 % у 2015 р.); будівництва (з 7,3; до 3,3 %); галузі оптової та роздрібної торгівлі, ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів (з 17,4 % у 2013 р. до 14,2 % у 2015 р.); сільського, лісового та рибного господарства (з 7,9 % до 5,1 %), операцій з нерухомим майном (зменшилась у 2 рази) тощо. У галузі видобувної промисловості і розроблення кар'єрів частка злочинів середньої тяжкості майже не змінилась (2,6 %).

Таким чином, за останні три роки найпоширенішими кримінальні правопорушення середньої тяжкості були у галузі державного управління і оборони; обов'язкового соціального страхування (в середньому 18,8 %); оптової та роздрібної торгівлі, ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів (в середньому 15,7 %); транспорту, складського господарства, поштової і кур'єрської діяльності (9,2 %).

Поширення кримінальних правопорушень *невеликої тяжкості* відмічаються у таких галузях, як державне управління та оборона; обов'язкове соціальне страхування (в середньому їх частка складає за останні три роки 14,5 %), фінансова і страхова діяльність (13,1 %); оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів (9,1 %); будівництво (8,7 %); охорона здоров'я та надання соціальної допомоги (7,6 %) тощо.

Водночас збільшення частки кримінальних правопорушень невеликої тяжкості за останні три роки спостерігається у сферах державного управління та оборони, обов'язкового соціального страхування (з 11,9 % у 2013 р. до 16,7 % у 2015 р.), фінансової і страхової діяльності (з 11,7 % до 13,6 %); охорони здоров'я та надання соціальної допомоги (з 7 % до 8,4 %), освіти (з 3,6 % до 6,4 %); транспорту, складського господарства, поштової й кур'єрської діяльності (з 3,6 % до 3,8 %), постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря (з 1,3 % до 1,3 % до 2,1 %); мистецтва, спорту, розваг і відпочинку (з 0,8 % до 1,5 %).

Проте у певних галузях відбувалося зменшення частки цих кримінальних правопорушень, зокрема у галузі добувної промисловості та розроблення кар'єрів (з 3,7 % у 2013 р. до 1,6 %); у будівництві (з 8,8 % до 7,9 %); переробній промисловості (з 7,8 % до 5,6 %); операцій з нерухомим майном (з 3,4 % до 2,9 %). У галузі сільського, лісового та рибного господарства та інформації та телекомунікацій частка злочинів невеликої тяжкості майже не змінилась (відповідно 6,4 % та 1,1 %).

Таким чином, найпоширенішими кримінальні правопорушення невеликої тяжкості були у таких галузях: державне управління та оборона; обов'язкове соціальне страхування; фінансова і страхова діяльність; оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів.

Серед усіх кримінальних правопорушень *проти власності*, вчинених на підприємствах, установах, організаціях за видами економічної діяльності, найпоширеніші (в середньому за 2013–2015 роки) вони були у таких галузях, як оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів (в середньому частка цих кримінальних правопорушень від відповідного показника щодо всіх сфер економічної діяльності складає 19,6 %); фінансова і страхова діяльність (їх частка від відповідного показника щодо всіх сфер економічної діяльності складає 16,6 %), транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність (9,6 %), інформація та телекомунікації (7,3 %), сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство (7,2 %). Одночасно найбільший приріст частки кримінальних правопорушень проти власності за період, що розглядається, спостерігався у галузі транспорту, складського господарства,

поштової та кур'єрської діяльності (з 4,7 % у 2013 р. до 13,1 % у 2015 р.), інформації та телекомунікацій (з 4 % у 2013 р. до 11,9 %), постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря (з 1,7 % до 4 %), оптової і роздрібно торгівлі, ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів (з 16,7 % у 2013 р. до 19,4 % у 2015 р.); добувній промисловості і розробленні кар'єрів (з 1,9 % у 2013 р. до 2,7 % у 2015 році).

Найбільше зменшення питомої ваги кримінальних правопорушень проти власності відбувалося у сфері фінансової і страхової діяльності (з 25,8 % у 2013 р. до 11,1 % у 2015 р.). Майже не змінилася за цей період частка кримінальних правопорушень проти власності у сферах сільського, лісового та рибного господарства (7,2 %), охорони здоров'я та надання соціальної допомоги (2,8 %); освіти (2,7 %); мистецтва, спорту розваг і відпочинку (0,9 %) тощо.

Таким чином найпоширенішими кримінальні правопорушення проти власності були у таких галузях: оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів; фінансова і страхова діяльність; транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність. А найбільший приріст цих злочинів відбувався у галузях транспорту, складського господарства, поштової та кур'єрської діяльності.

На підприємствах, установах, організаціях за видами економічної діяльності за останні три роки найпоширенішими були *кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності* (за величиною частки) в галузях оптової і роздрібно торгівлі, ремонту автотранспорту і мотоциклів (в середньому частка цих правопорушень від відповідного показника щодо всіх сфер економічної діяльності складала 33,3 %); фінансової і страхової діяльності (в середньому частка цих правопорушень від відповідного показника щодо всіх сфер економічної діяльності складала 20,1 %), при цьому у зазначеній галузі відбувається і зростання частки цього виду кримінальних правопорушень (з 18,7 % у 2013 р. до 23,5 % у 2015 р.); у галузі переробної промисловості відсотковий показник кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності в середньому складає 12,0 % (від відповідного показника щодо всіх сфер економічної діяльності), проте частка цих правопорушень у зазначеній галузі має тенденцію до зменшення (з 12,8 % до 11,7 %) за 2013–2015 роки. Значною була частка господарських кримінальних правопорушень також у галузі будівництва (в середньому 7,4 %), проте її величина за період, що розглядається, зменшилась з 7,3 % у 2013 р. до 6,5 % у 2015р.

Найбільший приріст частки кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності спостерігався у галузі державного управління і оборони, обов'язкового соціального страхування (майже в 2,5 рази), хоча у цій галузі питома вага господарських кримінальних правопорушень незначна (в середньому 1,7 %). Приріст частки господарських кримінальних правопорушень відбувався і в галузі сільського, лісового та рибного господарства за період, що розглядається (з 4,3 % у 2013 р. до 5,7 % у 2015 р.). Проте у таких галузях, як освіта, охорона здоров'я та надання соціальної допомоги; постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря; транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність; інформація та телекомунікації тощо частка кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності майже не змінилась за період, що розглядається.

Приріст кількості кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності за 2013–2015 роки спостерігався тільки у сфері державного управління та оборони, обов'язкового соціального страхування (+16,7 %), а в інших галузях і сферах економічної діяльності відбувалось їх зменшення. Суттєве зменшення

приросту вказаних кримінальних правопорушень мало місце у сфері мистецтва, спорту, розваг і відпочинку (-90,2 %); інформації і телекомунікацій (-70,4 %); постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря (-63,8 %), будівництві (-59,4 %); охорони здоров'я та надання соціальної допомоги (-51,6 %); транспорту, складського господарства, поштової і кур'єрської діяльності (-50,7 %) тощо.

Таким чином, кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності були найпоширенішими за 2013–2015 р. у таких галузях, як: оптова і роздрібна торгівля, ремонт автотранспорту і мотоциклів; фінансова і страхова діяльність, переробна промисловість. Найбільший приріст зазначених кримінальних правопорушень спостерігався у сфері державного управління і оборони, обов'язкового соціального страхування.

Кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності були найпоширенішими (за величиною частки від відповідного показника щодо усіх сфер економічної діяльності) у таких галузях економіки, як державне управління й оборона, обов'язкове соціальне страхування (в середньому за три роки їх частка від відповідного показника щодо всіх сфер економічної діяльності склала 31,2 % і зросла з 28,4 % у 2013 р. до 35,7 % у 2015 р.); фінансова і страхова діяльність (в середньому їх частка складає 8,1 % і зросла з 7,6 % до 7,9 %) тощо. У будівництві в середньому частка вказаних правопорушень складала 8,3 %, а за 2013–2015 роки вона зменшилась з 9,3 % до 6,8 %. Така ж ситуація спостерігалася і у сфері сільського, лісового та рибного господарства (в середньому їх частка складає 6,4 %, проте вона зменшилась з 7,1 % до 5,4 %).

За приростом кількості кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності найбільш виділяються такі галузі, як постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря (+38,1 %); освіти (+24,5 %); інформації та телекомунікацій (+9,0 %); мистецтва, спорту, розваг та відпочинку (+14,2 %); у сфері державного управління й оборони; обов'язкового соціального страхування (+13,0 %). Серед злочинів у сфері службової діяльності за 2013–2015 роки приріст хабарництва та одержання неправомірної вигоди відбувався у галузі постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря (+57,1 %); державного управління та оборони, обов'язкового соціального страхування (+49,8 %). Зменшення приросту кількості зазначених злочинів спостерігалось у сфері інформації та телекомунікацій (-8,8 %); освіти (-20,2 %); мистецтва, спорту, розваг та відпочинку (-61,5 %).

Таким чином найпоширенішими кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності були у таких галузях: як державне управління й оборона, обов'язкове соціальне страхування, фінансова і страхова діяльність; а найбільший приріст зазначених кримінальних правопорушень відбувався у галузі постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря.

Найбільша частка *кримінальних правопорушень, направлених до суду*, серед всіх кримінальних правопорушень, направлених до суду, (вчинених на підприємствах, установах та організаціях за 2013–2015 роки,) відмічається у галузі фінансової і страхової діяльності (складає в середньому за три роки 19,0 %, проте питома вага цих правопорушень значно зменшилась з 25,4 % у 2013 р. до 15,7 %); оптовій і роздрібній торгівлі, ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів (в середньому складає 18,4 %, питома вага збільшилась з 14,4 % у 2013 р. до 28,3 % у 2015 р.); державного управління та оборони, обов'язкового соціального страхування (складає в середньому за три роки 15,6 %, при чому питома вага цих кримінальних правопорушень значно зросла з 11,1 % у 2013 р. до 21,3 % в 2015 р.); у сільському,

лісовому та рибному господарстві (в середньому 5,5 %, одночасно питома вага цих кримінальних правопорушень зменшилась з 5,8 % до 4,9 %); галузі транспорту складського господарства поштової і кур'єрської діяльності (в середньому 4,9 %, питома вага зросла з 3 % до 5,1 %); інформації та телекомунікацій (в середньому 3,4 %, питома вага значно зросла з 2,3 % до 5,4 %); постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря (в середньому 1,4 %, зросла з 0,9 % до 2,2 %); у сфері мистецтва, спорту, розваг і відпочинку (в середньому 1 %, зросла з 0,9 % до 1,1 %).

Таким чином, за 2013–2015 роки найбільша частка кримінальних правопорушень, направлених до суду, спостерігалася у галузі фінансової та страхової діяльності; оптової й роздрібної торгівлі, ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів; державного управління та оборони, обов'язкового соціального страхування.

За питомою вагою встановлених *матеріальних збитків* серед матеріальних збитків від усіх кримінальних правопорушень, вчинених на підприємствах, установах, організаціях за видами економічної діяльності, найбільш суттєвою була їхня частка у галузі оптової і роздрібної торгівлі, ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів (в середньому за 2013–2015 роки складає 26,5 % і суттєво збільшилась з 13,6 % у 2013 р. до 52,1 % у 2015 р.); фінансової та страхової діяльності (в середньому за три роки складає 13,4 %, проте сама частка зменшилась з 20,7 % у 2013 р. до 7 % у 2015 р.), переробній промисловості (8,9 %, частка зменшилась з 10,5 % до 5,1 %); у галузі сільського господарства, лісового та рибного господарства (8,3 %, частка зменшилась з 7,4 % у 2013 р. до 1,3 % у 2015 р.). Практично в усіх галузях, що розглядаються (крім галузі оптової і роздрібної торгівлі, ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів), спостерігалось зменшення частки встановлених матеріальних збитків.

За результатами аналізу зазначених статистичних даних щодо кримінальних правопорушень за 2013–2015 роки, вчинених на підприємствах, організаціях, установах за видами економічної діяльності, до найбільш криміналізованих галузей можна віднести державне управління і оборону; фінансову і страхову діяльність; оптову й роздрібну торгівлю, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів; транспорт, складське господарство, поштову та кур'єрську діяльність; будівництво; сільське, лісове та рибне господарство; сферу інформації та телекомунікації тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Тіньова економіка в Україні : масштаби та напрями подолання : аналіт. доп. / Т.А. Тишук, Ю.М. Харазішвілі, О.В. Іванов ; за заг. ред. Я.А. Жаліла [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/TEN.indd-532d7.pdf>.
2. Рівень економічної свободи України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://edclub.com.ua/analityka/riven-ekonomichnoyi-svobody-ukrayiny>.
3. 2017 Index of economic freedom [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.heritage.org/index/ranking>.
4. Загальні тенденції тіньової економіки в Україні. 9 місяців 2016 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=e384c5a7-6533-4ab6-b56f-50e5243eb15a&tag=TendentsiiTinovoiEkonomiki>.

Отримано 17.02.2017